STORTINGET

Representantforslag 39 S

(2026–2027)

fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad, Kari Sofie Bjørnsen, Erlend Larsen og Trond Helleland

Dokument 8:39 S (2026–2027)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad, Kari Sofie Bjørnsen, Erlend Larsen og Trond Helleland om at staten må bidra i spleiselaget for å sikre nitrogenrensing av norsk avløpsvann

Til Stortinget

Bakgrunn

Det stilles stadig strengere krav til rensing av kommunalt avløpsvann, herunder krav om nitrogenfjerning. Kravene vil innebære betydelige investeringer for en rekke norske kommuner. Med dagens selvkostmodell vil kostnadene måtte finansieres gjennom vann- og avløpsgebyrene og dermed bæres direkte av innbyggerne.

Nitrogen i avløpsvann er en betydelig miljøutfordring. Nitrogen virker som gjødsel i vann og bidrar til økt algevekst. Når algene dør og brytes ned, forbrukes oksygen i vannmassene, noe som kan forverre leveforholdene for fisk og annet marint liv. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det i 2025 ble sluppet ut i overkant av 20 200 tonn nitrogen fra avløpssektoren.

Forslagsstillerne støtter arbeidet med å redusere utslippene til norske fjorder og vassdrag. Det er nødvendig å redusere tilførselen av nitrogen der belastningen er for stor, og nitrogenfjerning i kommunale avløpsanlegg er ett av flere viktige tiltak. Dette gjelder særlig områder med store miljøutfordringer, som Oslofjorden, der 118 kommuner ligger helt eller delvis innenfor fjordens nedbørsfelt.

Norsk Vann har i rapport 294/2025 anslått det samlede investeringsbehovet innen vann og avløp til mellom 411 og 535 mrd. kroner frem mot 2045. Av dette er det beregnet om lag 33 mrd. kroner til reinvesteringer og investeringer for høyere rensegrad, inkludert nitrogenfjerning.

Et velfungerende vann- og avløpssystem er avgjørende for helse, miljø og samfunnssikkerhet. Samtidig utgjør vann- og avløpsgebyrene allerede en betydelig kostnad for mange husholdninger. Det er derfor viktig at nødvendige miljøinvesteringer gjennomføres på en måte som begrenser unødvendig sterke utslag i de kommunale gebyrene. Et eksempel på et slikt tiltak er forslagene fra stortingsrepresentanter fra Høyre i Dokument 8:21 S (2024–2025) om lavere vann- og avløpsgebyrer. Stortinget vedtok ved behandlingen av denne saken å be regjeringen forlenge den maksimale avskrivningstiden for ledningsnett fra 40 til 80 år (jf. Innst. 127 S (2024–2025) og vedtak 451 (2024–2025)). Lengre avskrivningstid vil redusere den årlige belastningen på selvkostregnskapet og dermed bidra til å dempe gebyrøkningene.

Kostnadene knyttet til nye krav om nitrogenfjerning vil imidlertid slå svært ulikt ut mellom kommunene. Noen kommuner har allerede investert i nye renseanlegg med nitrogenfjerning, noen er i ferd med å inngå avtaler om oppgradering av sine sekundærrenseanlegg, mens andre står overfor investeringer på betydelige beløp i løpet av de neste årene. Felles for alle innbyggerne i kommunene er at investeringene vil bli belastet hver og en av dem gjennom avløpsgebyret. Gevinsten er bedre miljøtilstand i fjorder og kystområder. Dette er en gevinst som kommer alle innbyggerne til gode, og den er ikke begrenset til innbyggerne i den enkelte kommunen som finansierer renseanlegget.

Forslagsstillerne mener derfor det er rimelig å vurdere et statlig økonomisk bidrag når kommunene pålegges ekstraordinære, store investeringer for å oppfylle nasjonalt fastsatte miljøkrav. Et statlig bidrag vil ikke frita kommunene og abonnentene fra ansvar, men vil sikre et spleiselag mellom staten, kommunene og innbyggerne. De siste ti årene er det ferdigstilt oppgraderinger og nye avløpsanlegg med nitrogenfjerning til en samlet kostnad på om lag syv mrd. kroner. Beløpet omfatter mer enn den isolerte kostnaden ved selve nitrogenfjerningen, men krav om nitrogenfjerning har vært utløsende for flere av investeringene. Dette understreker behovet for at en eventuell statlig ordning avgrenses til dokumenterte merkostnader som kan knyttes til nitrogenfjerning.

Historikk

Statlig medfinansiering av kommunale miljøinvesteringer er ikke et nytt prinsipp. Staten har tidligere bidratt økonomisk til kommunale avløpstiltak, også innenfor områder som ellers finansieres gjennom kommunale gebyrer.

I perioden 1976–2001 bidro staten med om lag 6,5 mrd. kroner til kommunale avløpsanlegg, samtidig som kommunene investerte rundt 45 mrd. kroner.

NOU 1995:4 Virkemidler i miljøpolitikken beskriver blant annet statlige tilskuddsordninger til utbygging av renseanlegg, herunder nitrogenrensing, der det forelå pålegg. Det finnes dermed historiske eksempler på statlig medfinansiering av nettopp den typen miljøinvesteringer som kommunene igjen står overfor.

Også under Mjøsaksjonen på 1970-tallet bidro staten med betydelige midler. For enkelte av de største rensetiltakene ble det gitt statlige tilskudd på opptil 90 pst. av kostnadene.

Dagens utfordring med nitrogenrensing har flere fellestrekk med disse tidligere miljøløftene. Det er snakk om store investeringer som den enkelte kommune må gjennomføre, samtidig som miljøgevinsten er regional og nasjonal og kommer langt flere til gode enn de abonnentene som gjennom sine gebyrer skal finansiere investeringen.

Mulige løsninger

Forslagsstillerne mener regjeringen må utrede modeller hvor staten bidrar til å redusere kostnadsbelastningen ved kommunale investeringer som er nødvendige for å oppfylle krav om nitrogenfjerning.

Modellene bør innrettes slik at de ikke finansierer ordinært vedlikehold, ordinære oppgraderinger eller andre investeringer kommunene uansett måtte ha gjennomført. Utgangspunktet må være dokumenterte merkostnader som følger av krav om nitrogenfjerning.

Staten kan bidra på flere måter. Aktuelle modeller kan blant annet være:

– direkte investeringstilskudd, der staten dekker en nærmere fastsatt andel av dokumenterte merkostnader til nitrogenfjerning
– rentekompensasjon, der staten helt eller delvis dekker kommunenes finansieringskostnader knyttet til slike investeringer
– en kombinasjonsmodell, der investeringsstøtte og finansieringsstøtte benyttes for å begrense særlig store utslag i vann- og avløpsgebyrene

Forslagsstillerne mener regjeringen bør vurdere de ulike modellene med sikte på en treffsikker og forutsigbar statlig medfinansiering som reduserer belastningen for innbyggerne i kommunene.

En ny ordning må også ta hensyn til kommuner som allerede har foretatt store investeringer i nitrogenfjerning de senere årene. Det bør derfor vurderes hvordan en nærmere avgrenset del av gjenstående finansieringskostnader for allerede gjennomførte investeringer kan omfattes. Dette vil bidra til å unngå at kommuner som har gått foran og oppfylt miljøkrav tidlig, kommer urimelig dårligere ut enn kommuner som gjennomfører tilsvarende investeringer senere.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

Stortinget ber regjeringen utrede ulike modeller for statlig medfinansiering av kommunenes, og gjennom det innbyggernes, dokumenterte merkostnader til investeringer som er nødvendige for å oppfylle krav om nitrogenfjerning fra kommunalt avløpsvann, herunder modeller for investeringstilskudd og rentekompensasjon. Utredningen skal også omfatte en ordning for kommuner som allerede har gjennomført slike investeringer, for eksempel de siste ti årene, og regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med forslag senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2028.

10. november 2026

Tage Pettersen **Mudassar Kapur** **Anne Kristine Linnestad**

Kari Sofie Bjørnsen **Erlend Larsen** **Trond Helleland**

Svanemerketrykksak, 2041 0654 Trykk og layout: Stortingets administrasjon